

WWW.UNILIB

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Овай листъ излази сваке неделѣ еданпутъ. Цена му е на годину 4, на
половину 2 а на четвртъ године 1 фор. съ поштариномъ.

Брой 22.

18. Юния.

1859.

ПОЗИВЪ НА ПРЕДПЛАТУ

на

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Съ почеткомъ Юлия т. г. починѣ треѣа четвртъ
овогодишнѣга течая Школекога Листа.

Да намъ е оваки листъ одъ найвеѣе потребе, ние
нужно доказивати. И управъ за то намъ тешко пада
што исповедити морамо, да Школски Листъ досадъ
іошъ ону помоѣъ уживао ние, кою е заслужио.

Осимъ два мужа, кои одъ постанка овога листа
скоро сами неуморно на нѣму раде, врло се редко
іошъ по кои приложникъ нашао, да тереть ове пле-
мените и некористолюбиве раднѣ подела.

Іошъ горе стоимо съ предбройницима и нѣовимъ
плаѣанѣмъ. Има их много, коима се листъ іошъ одъ
почетка редовно шилѣ, а они нити се одужую, нити
пакъ листове натрагъ враѣаю. Овако стоимо скоро са
свима учительима изъ границе и скоро са свима ло-
калнимъ директорима, коима е листъ шиланѣ.

Садъ како се кодъ Школекога Листа и уредни-
штво и издавателство мена, преко е нужно, да се
овоме незгодномъ станю край учини, да знамо на че-
му смо.

За то се позиваю сви, кои јошъ што за Школски Листъ давати имаю, да до 1. Юлиа т. г. рачунъ свой измире.

Исто се тако умољаваю сви кои овај листъ и за идућу четвртъ имати желе, да се до 1. Юлиа т. г. пријаве, и предилату **напредъ** пошлю, еръ ће имъ се само на тај начинъ Школски Листъ шилати моћи.

Школски ће Листъ као и одсада изилазити сваке седмице по еданпутъ на читавомъ табѣку. Цена му е на целу годину 4. фор., на по године 2 фор., на четвртъ године 1. фор. аустр. вредности. — Исто тако ће се и за стари дугъ примати по 1. фор. аустр. вр. на четвртъ године.

Ако коме одъ гг. предбројника сви броеви нису подпуно дошли, нека се изволе у отвореномъ писму на уредништво Србскога Дневника пријавити.

Новци съ именима гг. предбројника, као и сви прилози и кореспонденције нека се упућую на **уредништво Србскога Дневника.**

Предбројници, кои за две идуће четврти напредъ плате, добиће као награду прерађено „**кратко упутство за ербске народне учитель.**“

Програмъ Школскога Листа саобштићесе у идущемъ броју.

Изясненіе нѣколико нѣсана и молитава изъ Часловца.

III. Ч а с ъ.

Господи, о ты Господи Боже нашъ!

иже пресватаго твоего Дѣха, въ третій часъ апостоломъ твоимъ ниспославъ, кои си пресветога твоега Духа, у трећій часъ апостолима твоима ниспослао. Кадъ е Господъ светога Духа апостолима послао? Зашто дакле празнуемо *Духове*? — Колико е онда

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

но нашемъ рачуну сатїи, кадъ у св. Еванђелию пише
три сата?

того благїи неѡими ѡ насъ. Тогъ светогъ Духа
благїи Господе Боже, неотми — неодуми — одъ
насъ.

но ѡбнови насъ молащїхтиса, но обнови светымъ
твоимъ Духомъ насъ, кои ти се молимо. Мы се дакле
молимо Богу, да намъ пошлѣ светога Духа, кои ѣ
насъ на свако добро упутити. Кои су дарови светога
Духа? А кои су плодови тыхъ дарова? Пре него што
се школа запчела ишли смо у цркву и молили се
Богу да намъ пошлѣ св. Духа, држали смо призива-
нїе св. Духа. А како се зове она богомоля што быва
о свршетку школе? Тако треба у почетку свакогъ
посла Богу се помолити, а кадъ посао свршимо треба
Богу благодарити. *)

Молишва на шрећемъ часу.

Владико Боже Отче вседержителю, Владико — Го-
сподару, — Боже отче сведржителю.

Господи сыне едиnorodный Исусе Хрїсте, Господи
сыне Божїи едиnorodный Исусе Хрїсте.

и скатый Дшє, Господи Боже светый Душе. —
Мы овдѣ призивамо еднога Бога у светой Троици.

едино Божество, едина сила, помилуй ма грѣ-
шнаго. Господи Боже у светой Троици славимый, е-
дино божество, едина сила — *снага* — помилуй ме
грешнога.

и ѣмиже вѣси сѣдбама спаси ма недостойнаго
раба твоего, и коимъ знашь судбама, — *начиномъ* —
спаси ме недостойнаго слугу твоега.

ѣкш благословенз еси во вѣки вѣкшєз, аминь.
Брѣ си ты благословенъ — *славльнъ* — у вѣкове вѣ-
кова. Аминь.

*) Ова и слѣдуюће пѣмице с' часова треба да се на помет уче,
ако ихъ и нема у маломъ часловцу.

Шестый Часъ.

Иже въ шестый день же и часъ на крестѣ пригвожденъ плотію дерзновенный адамокъ грѣхъ. Ты о преблагій Іисусе Христе, кой си у шестый давъ и у шестый часъ — *саашъ*, на кресту пригвоздіо — *приковао* — тѣломъ, дрзкій или смѣлый адамовъ грѣхъ. Какавъ е то адамовъ грѣхъ? Кое су послѣднице тога грѣха? Зашто се каже, да е Христось тѣломъ на кресту приковао адамовъ грѣхъ? Кой е то шестый данъ есапеѣи одъ неделъ? А колико е еванѣлскихъ шесть сатій по нашемъ часоказу? У колико е дакле сатій Іисусъ разпетъ?

и согрѣшеній нашихъ рѣченіе раздери Христе. Боже и спаси ма. Ты о Христе Боже, кой си Адама и све люде ослободіо одъ грѣха, и сагрешеня нашихъ рукописъ раздери и спаси ме. — Дужникъ дае одъ себе рукописъ или писменну обвезаницу сврху дуга. Кома мы дугуемо, кадъ грѣшимо? — Шта дакле значе рѣчи ове: раздери рукописъ нашихъ грѣхова? Како се мы у *Оче нашу* молема, да намъ Богъ грѣхе опрости? Шта смо мы дужни чинити, ако желимо, да намъ Богъ опрости грѣхе наше? — Кадъ се пов у цркви ова духовна пѣмица, кою смо садъ научили?

Молишва шестога часа.

Боже и Господи сілз, ѿ всѣхъ твари Содѣтелю, Боже и Господе сила *) т. е. свію авѣла, и све ствари, свію створеня створителю.

иже за милосердіе безприкладныхъ милости твоѣхъ, едиnorodнаго сына твоего Господа нашего Іисуса Христа ниспославый на спасеніе рода нашего. Кой си за милосердіе безпримѣрне твое милости едиnorodнаго сына твоего Господа нашего Іисуса Христа ниспослао, —

*) Господь сила, зове се едномъ рѣчію Саватъ, кое то исто значи.

www.дом.в.на.землю.слао — на спасенѣ рода нашегѣ. Зашто е Спаситель дошао на землю и постао човѣкомъ? У коме члену вѣре признаемо мы, да е Исусъ сишао съ неба на землю и постао човѣкомъ? Како тай членъ вѣре гласи? А шта значи на грѣбеки?

и честнымъ егѣ крестомъ рѣкописаніе грѣхъ нашихъ растерзакый. Ты благій Боже, кои си частнымъ нѣговымъ (Христовымъ) крестомъ рукописаніе грѣхова нашихъ разтрзао, подерао. Шта то значи? У којою іоштѣ пѣсмици молимо да Христосъ раздере рукописъ нашихъ грѣхова?

и побѣдкый тѣмъ начала и власти тмы. И кои си тымъ т. е. твоимъ единороднымъ сыномъ побѣдио начела и власти таме, т. е. изворъ и снагу грѣха. Христосъ насъ е научіо, како треба богоугодно живити, и съ тымъ намъ е показао путъ, кои насъ у средь помрчине грѣха, къ нѣму води. Зашто се грѣхъ зове таме и смръть? А шта значе рѣчи: свѣтъ, свѣтлость, и животъ? Те рѣчи означаваю добродѣтель.

Самъ Владыко челоуколюбче. Ты самъ Владыко човѣколюбче. Богъ насъ люде веѣма воли, него што мы сами себе волимо, на зато га и називамо любителѣмъ рода човѣчегѣ, или човѣколюбцемъ.

пріими и насъ грѣшныхъ благодарственнымъ сія и молебнымъ молиткы. Боже, прими насъ грѣшныхъ людіи благодарне ове и молбене молитве. Кадъ мы Бога молимо, да намъ даде здравль, напредакъ иль друго ма какво добро; то се онда молитва наша зове молебна, молбена, или едномъ рѣчию молба. Тако се зове и она молитва што ю у цркви свештеникъ за исцѣленіе болника иль за чіе среѣно путованѣ чита. Кадъ мы Богу захвалюемо што намъ е изцелио родителѣ, што насъ е одъ грѣха сачувао, што намъ е допустіо примити свето причешће, то се такова молитва зове захвална, благодарителна или едномъ рѣчию бла-

годареніе. Каква е молитва призиваніе св. Духа, а каква е благодареніе школеско? Каква е молитва пре, а каква е она после школе? Каква е пре ручка ил вечере, а каква после ручка и вечере?

и избави насъ ѿ всакаго всегубителнаго и мрачнаго прегрѣшеніа, и избави насъ одъ свакогъ свегубительногъ, — *што насъ губи, убія*, — грѣха. Заръ грѣхъ може човѣка убити? Како убія грѣхъ човѣчию душу? А шкоди л' грѣхъ и тѣлу? — Чувайте се дакле драга дѣчице грѣха, еръ онъ убія и душу и тѣло наше.

и всѣхъ ѿсловити насъ ициѣрихъ видимихъ и невидимихъ краѣгъ, и избави насъ Боже одъ свію озлобити насъ хотеѣихъ (кои гледе да насъ на зло наведу) видимихъ и невидимихъ врагова т. е. непріятеля'. Кои су наши непріятельи што се видити могу? А кои су што се немогу видити? Ко люде на грѣхъ наводи? Шта ми молимо Бога у шестомъ и у седмомъ прошенію молитве Господнѣ?

Пригвозди страхъ твоемъ плоти наша. Гвоздъ значи клинъ, а пригвоздити, приковати, дакле: прикуй страху твоему наше плоти, а то ће реѣи: Дай о Боже, да се мы Тебе боимо и по твоѣмъ светомъ закону владамо, па да све желѣ наше и сву чувствєность нашу твоѣмъ светомъ закону подчинимо, и да тако по твојој воли живимо.

и не уклони сердѣцъ нашихъ къ словеса или помышленіа лукавствіа, и неуправи ердца наша у слова — *рѣчи* — ил' у помышленія лукава, неваляла. — Ё ли доста само зло нерадити, а овамо зло говорити ил' зло мислити. Како грѣши онај, кои нече ил' се узалудъ куне? А како грѣши онај, кои туђе жели? А онај кои краде ил' наша? Дакле чувати се треба одъ свакога грѣха, кои може быти дѣломъ, словомъ, и помышленіемъ.

но любовію твоєю узлѣки дѣши на нѣ, но любовлю твою рани, — истинни, умекшай — душе наше.

да къ тебѣ всегда взирающе, да къ теби всегда гледающе, на тебе се угледающе.

и еже ѿ тебе скѣтомъ наставаемъ, и ономъ што е одъ тебе светлшѣу наставляни. Богъ намъ е дао светлостъ разума, и светлостъ светог откровенія свогъ, да насъ те две светлости управляю на добро. Мы дакле треба да се увѣкъ држимо свое светлости т. е. свогъ разума, алъ да разумъ свой покуравамо Божію найвећой и правой светлости т. е. закону Божіемъ.

тебе неприступнаго и присносущнаго зраще скѣта, тебе Боже, кои си неприступна и свагдашутна светлостъ гледающе. Кадъ мы Бога увѣкъ предъ очима узимамо, онда ћемо и по нѣговой воли радити.

непрестанное тебѣ испокѣданіе и благодареніе возсилаемъ безначалномъ Отцѣ, со едиnorodнымъ твоимъ сыномъ, и всескатымъ и благимъ и животворащимъ твоимъ Дѣхомъ. Кадъ мы Бога увѣкъ предъ очима имамо и добродѣтельно живимо, онда непрестано славу и благодарность шилѣмо светой Троици.

Б у р а.

(Бдна лекція изъ физике.)

Што смо одъ те чудесне снаге, кою електрицитетомъ зовемо на онимъ ситнимъ стварцама пакъ на ситно и у маломъ видили и искусили, у великомъ намъ се то показуе у ономъ величественомъ поворю природномъ, у бури.

У воздуху су облаци она тела, што електрична постану, коимъ поводомъ и како, то іошъ досадъ незнамо; као што уобште іошъ многогъ чега у природи има, што Божия сила и мудростъ да бива, нарећуе

а ми та незнамо; аљ ми заключаемо изъ мали и ситни появљеня на велика и крупна. Трвенъ облака, којимъ они електрични постану, као да тада бива, кадъ се они у запарне дане и при мирномъ воздуху наедаредъ начине и еданъ на другогъ наиђу, докъ се сви у одну велику тамну гомилу облака сгомљаю, и то се зову бурне облачине. Те облачине падаю онда изъ висине све ближе къ земљи нагло и силовито, и савъ воздухъ затресу и побуне, и тако наступи олуина као претеча.

Садъ почну облаци електрицитетъ издавати. Што е она мала изъ трвеногъ стаклета искачућа варница у маломъ, исто е то муња у великомъ, електрицитетъ, што одъ едногъ облака на други прескаче. Дођели тай муњвити облакъ близу којој на земљи стоећој ствари, и ствари онакој, која електрицитетъ прима и пропушта, онда муња скочи на ту стварь, и то кажемо ми: ударио громъ. Високе пропуштајуће ствари највећма су ударцима грома изложене; високе ствари зато, ербо су облаку најближе, а пропуштајуће зато, ербо електрицитетъ крозъ њи најлакше, безъ икоје препоне доле у влажну земљу коју најволие сиђе. Зато громъ у високе торњеве, и друга висока зданија, у висока особито самце стоећа дрва, у димњаке особито ако на огњиштама подъ њима ватра горе, најрадије удара,

А кадъ е у ове ударио, онда по њима, и то онудъ кудъ најлакше пролази, где е најлакше пропуштениъ, крозъ олуке, цеви иљ жице особито ако су гвоздене иљ одъ које друге руде начинѣне. Гвоздене жице иљ друге такке ствари руднѣ оногъ часа, истоци, дрва и каменѣ разцели и разбије а животинѣ и люде на место убие.

Што е кодъ трвеногъ стакла крџанѣ, исто е то само у великомъ, у бури грмљавина. Муња е кривуда-

ета зато, ерѣ тражи она места и путове кудѣ ће лакше проћи, и електрицитетѣ се лакше изтоварити.

Иза сваке мунѣ, било да изѣ облака у облакѣ скочи, илѣ да ѣа земљу падне, слѣдуе онаѣ страотни гласѣ грома, кои кадкадѣ наедаредѣ груне, а кадкадѣ се дуже разлеже, страотно грмлѣћи илѣ хуктаюћи и тутняюћи, кое одѣ дальине грома зависе. У брдима и међу планинама грмљавина е увекѣ најстрашния, ерѣ бо се гласѣ одѣ брда до брда обияюћи туче и разбия.

Као што електрична варница и крцканѣ оно на стаклету уедаредѣ заедно иду, исто тако и муня и громѣ, светлостѣ и гласѣ, уедаредѣ постану, само што ихѣ ми при бури неосетимо уедаредѣ.

Кадѣ ми коегѣ далеко одѣ насѣ дрва цепаюћегѣ човека гледамо, увекѣ пре видимо кадѣ удара, него што гласѣ одѣ удараца чуемо; при пуцњави тонова илѣ пушке далеко одѣ насѣ, увекѣ пре ватру видимо, негѣ што гласа чуемо. Светлостѣ дакле много брже до насѣ дође, него гласѣ, тако е и кодѣ грома, муня се одма види, а гласѣ грома текѣ после досне до насѣ.

Изѣ досадѣ реченога лако се знати даде, шта све при бури чинити имамо, да се одѣ грома сачувамо. Найвећма се валя клонити одѣ сви муню навлачећи и пропуштаюћи ствари, а таке су: гвоздене пећи, велика огледала, гвоздене и друге руднѣ жице, као оне о којима кућна звонца на кањяма стов; ватру на огњишту валя одма угасити, и одѣ димњакѣ (оцака) као и одѣ сваке ватре клонити се.

Найсигурније е место при грмљавини, среда себе; прозори могу башѣ и огворени бити, ако само ветарѣ недере.

Найнесмислене е и најопадне подѣ висока дрва, високе куће илѣ торанѣ бегати, илѣ подѣ стрев крити се, са кои киша цури, ерѣ и тудѣ, то естѣ мла-

зомъ воденимъ громъ као и крозъ гвоздене жице најлакше и најрадије пролази.

2. Громовођа.

Видилисмо да муња на оне ствари најрадије наилази, крозъ које најлакше пролази; тако е и Вениминъ Франклинъ на ту мисао дошо, муњу онако навести и провести, да никогъ квара ни штете неначини, и взумео е справу за то навлаченъ и проводенъ грома, громовођу. Наши ихъ зову магнетомъ, алъ погрешно, еръ магнетъ сасвимъ друга свойства и друго одређенъ има, као што смо видли.

Та справа састои се изъ више исправљени гвоздени шипки за навлаченъ муњъ илъ грома одређени, муњовукъ илъ громовукъ, и изъ едне дугачке гвоздене жѣце за сведенъ, громовођа илъ муњовођа. Навлачеће шипке стое издигнуто и исправљено изнадъ крова кућногъ, и доста су повисоке, да би само ближе съ висине падајућемъ громовитомъ облаку биле, да би муња на њи наишла. Све су врхомъ позлаћене зато да ту незахрђаю, еръ онда неће муња на њи тако радо да наиђе. Оздо су те шипке приповне за едну дугачку одъ бакра илъ гвожђа начинѣну жицу, која муњу одъ њи прими и доле сведе. Ако е жица гвоздена, онда се мора съ едномъ црномъ одъ смоле начинѣномъ боіомъ намазати да незахрђа. Та жица тече визъ кровъ до края и одатле низъ видъ доле у земљу. Кадъ муња у коју одъ шипки удари, онда мирно сиђе по жици доле у земљу и никогъ квара крову ни кући неначини.

Телеграфъ.

Она оправа, да се разговарати можемо съ кимъ кои е врло далеко у свету одъ насъ удалѣнъ, зове

се грчкимъ именовъ телеграфъ, кое на србеки значи далекописъ.

Кадакъ е врло нужно вѣсти на далеко и брзо слати, ил' примати, много брже него што ихъ икои писмоноша ил' умакъ донети ил' однети може, то е узрокъ зашто су люди јошъ у најстарија времена телеграфе смишляли.

Први телеграфи били су начинѣни изъ свакојаки окретни гредица, кое су на високимъ местима, на торнѣвима ил' врховима брда намештени били, и надалеко се догледати могли. Са различнимъ извртанѣмъ ти гредица означавана су писмена и њима оне вести, кое е требало на даљна места послати. Такове справе биле су намештене одъ села до села на торнѣвима, ил' одъ брда до брда; и одма онај часъ, чимъ е на едномъ што јављено било, јављено е други даљ, докъ ние дошло до оногъ, комъ е одређена била. Овај е све знаке бележио, и значенѣ њиово знајући, у речи ихъ написао.

Ови телеграфи били су врло полезне справе, ал' съ њима се ние могло увекъ послужити. Ноћу ил' у магли ние се съ њима ништа радити могло, еръ ние овај кои е знаке даљ слати требао, догледати мого; а и цело извешћиванѣ ишло е врло споро, и мало се писати могло, еръ после свакогъ знака морало се изчекивати, докъ знакъ еданъ крозъ све штацие ние даљ јављенъ био, докъ се други јављати мого.

Наши данашњи телеграфи далеко су савршени, и донета удивљѣна вредни. Данасъ е могућно, мисли и вести преко најдаљи земали као муња брзо у едномъ тиломъ часу јавити, пакъ ни ноћъ ни магла, ни брда ни мора томе несметаю.

Данасъ се вести нејављю више са гредицама, него су люди обе гореноменуе силе, електричну и магнетичну, што ихъ е Богъ дао, на то употребили.

Крозъ оне бакрене жице, што ихъ на онима узъ друмове уздигнутимъ моткама разапете видимо, пушта се електрична ватра ил' снага теѣи, која туда као муња брзо пролази, брже негъ светлостъ. На краевима ти жица, одъ штације до штације наређене су справе, где се знаци ватаю и тумаче.

Користъ кою одъ телеграфа имамо врло е велика.

Телеграфомъ являю люди свое радости ил' жалости у одномъ часку на све стране у најдаљние землѣ и повуку све на саучастие, коихъ годъ се гласъ и вестъ тиче, која е у толико добродошлия, што пре дође.

Колико силно и важни случаева има, кои се онога часа явити имаю, гдѣ човекъ ил' савета одъ коега свогъ мудрогъ приятеля ил' брата потребуе, или где му се мора догађай кои брзо саобштити. Телеграфъ му то у одномъ часку учини. За трговца е врло важно да се зна, како цена ове ил' оне ствари на коемъ дальномъ месту стои, где е купити ил' продати треба; писмено известие трајало би врло дуго, докъ би отишло и дошло, да се по томъ владати зна: телеграфъ у тили часакъ донесе вѣсть и однесе. Злочинацъ кои на парнимъ колима у неколико часа Богъ зна кудъ далеко утекне, јошъ ни близу оногъ места ние дошо, кудъ е наумио, већемъ га чекаю увате и суду предаю. Телеграфъ га е већъ вайкаде явио и означио ко е и какавъ е.

Видъ и мицацъ землѣ.

(јошъ една лекција изъ Географіе.)

Ние земля равна плоча, као што намъ се чини, него е као тана округла, која се наредбомъ и снагомъ Божиомъ сама о себи у простору света држи, ни на-

што ненаслонљива нити о чему висећа. Она е на оба краја малко утинљива, а око пояса мало пунчастия. Ма да она у воздуху сама о себи стои, опетъ се све што е на нѣой тврдо за ню држи, неодпада одъ нѣ. Све што на нѣой живи и стои, то е за ню као прикочено, свуда имаю люди надъ собомъ небо, а подъ собомъ землю. Земля се сваки данъ едaredь сама око себе обрне, и то правцемъ одъ запада на истокъ. То е узрокъ да имамо данъ и ноћъ едно иза другогъ.

Свако е тане такога створа, да га една светлостъ само уполе, само е' оне едне стране у онай ма осветлити може, а друга пола иль страна међу тимъ е у сену иль у мраку. Кадъ узмемо ми тане окретати а светлостъ оставимо да све на едномъ месту стои, видићемо да ће све друга и друга места на нѣму на светлостъ долазити, а која су на светлости била у сенъ, мракъ ступати, и непрестано ће само едну половину светлостъ вагати, а една ће пола довекъ у сену остояти. Исто е тако и са земљомъ. У нѣномъ обртаню око себе саме одъ запада на истокъ, све други и други предели на светлостъ долазе, а други у сенъ, и опетъ е у истомъ часу само половина осветљива. Та сунцу окренуга и нѣимъ осветљива страна земљъ има данъ, а друга страна, која е исти махъ одъ сунца окренуга, и која у сену иль мраку за тай часъ стои, има ноћъ. Кадъ се сунце нами рађа, онда се земля толико окренула, да е нашъ пределъ сунце у свой хоризонтъ добило.

При обртаню земљъ крайне точке нѣне необрћу се; те се точке зову полови, иль обрти; и онай што е на северномъ краю, зове се северни, а онай на южномъ краю земљъ, южни полъ нѣнъ.

Обрћући се сваки данъ едaredь около себе, нестои земля све на истомъ месту, него се помиче све

далѣ напредѣ, у едномъ дугулясто округломъ колу и стази своіой око сунца. За 365. дана и неколико сати обиђе она тай свой путъ едaredѣ, и то време зовемо ми едномъ годиномъ. Тристотине и шесетъ и петъ пута обрне се она за годинудана, то су 365. дана.

За то време неостае земля према сунцу единако и у едномъ правцу, него меня. У едно доба године, стои према сунцу нашъ пределъ тако косо, да насъ зраци сунца врло слабо греяти могу, то доба зове се зима. Зраци сунца тада особито око подне врло косо на насъ падаю, зато насъ слаблѣ грею.

А у друго доба год. грее насъ сунце врло яко, и онда сва растенія озелене, уцвѣтаю и плодъ донесу. То доба зовемо летомъ. Онда нашъ пределъ землѣ стои према сунцу тако, да зраци сунца найстрмие падаю, готово у теме жегу, онда су найтоплии, и najveћу снагу имаю.

Између зиме и лета дође едно доба, где снага сунчеве топлоте съ дана на данъ све већма се отимлѣ, тако да топлота нѣгова сва растѣнія у животъ пробуди; то доба зовемо пролећемъ.

А између лета и зиме почне снага сунчеве топлоте све слабля бивати, растѣнія даю тада плодъ и семе, и листъ имъ пада, то доба зовемо есенъ.

У нашемъ пределу има четиръ годишнія времена, ербо пределъ оваи у четиръ различна положенія према сунцу дође, докъ земля едaredѣ око сунца путъ свой начини. У другимъ пределима землѣ другчие е. Има предела, кои дугачку зиму са непрестанимъ снегомъ и ледомъ имаю, а врло кратко лето; а има други предели, кои дуго време лето имаю, а врло кратку безъ снега и леда само кишомъ пролазећу зиму имаю.

Све промене ти годишњи времена зависе само одъ различни положенія землѣ према сунцу кое се за то доба, докъ путъ свой око сунца обилази, меня.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.RS На глобусу (земљу представљајућемъ танету) видите многе линије. Ђдне су повучене одъ едногъ пола до другогъ. Ове означају она места на земљи, што при обртаноу земљъ у едаредъ подне имаю. Оваки линија може се небројно вући, алъ на овимъ куглама и на земљписнимъ картама, има ихъ обично 360. и зову се поднѣ линије полуданици илѣ латинскимъ именомъ меридијани, те су нуждне за означенѣ поднѣгъ доба за различне пределе на земљи.

Окромъ меридијана има овде јошъ една округла линија, башъ око пояса земљъ, и наеднако одъ оба пола далеко повучена. Та се зове латинскимъ именомъ екваторъ; то естѣ равнителъ, ерѣ она земљу на две равне полукугле поделюе, јужну и сѣверну.

И ови линија има небројно, алъ екваторъ е само еданъ. Свака такова линија више илѣ ниже екватора наеднако далеко низъ екваторъ повучена, сачињава едну с' екваторомъ равнотечну линију, паралелу, алъ не екваторъ, ерѣ ни една одъ ти недела земљу на две равне поле.

Између екватора и оба пола има четирѣ знамените паралеле. Две њи, кое су ближе екватору негъ полу зову се обртна кола, илѣ тропи, сѣверно илѣ рака, и јужно возорога; та кола означају онај просторъ земљъ, коегъ сунце зрацима своимъ сасвимъ строго довата.

Два друга полѣвима ближа кола зову се поларна кола, едно е сѣверно, а друго јужно; та оба кола означају краеве оногъ простора земљъ, на коемъ има сваки данъ, ноћъ и данъ. А на онимъ просторима земљъ између поларни кола и полова, стоја сунце по дуже одъ 24. сата на хоризонту и данъ трае дуже одъ 24. сата, алъ исто тако и ноћъ, и што ближе полу све дуже; на полу има цела година само еданъ данъ, ту сјае сунце 6. месеци непрестано, незалази, а кадъ

зађе онда пуни шестъ месеци трае ноћъ непрестано, докъ се опетъ сунце роди.

Што е кои предель землѣ ближе к' полу едномъ иль другомъ, то е све ладни, ербо зраци сунца све косие ватаю; а што е кои предѣлъ ближи екватору, то е све топлии, ерѣ зраци сунца све стрмие ватаю, и веѣма грею. Између екватора и полова на среди, ту е и зима и вруѣина умерена и најболѣ по здравлѣ и животъ люди удешена.

У тако умереномъ пределу живимо и ми. Кодъ насѣ ние ни зима ни вруѣина тако претерана да би намъ животу сметала. Южно одъ насѣ к' екватору идуѣи, предѣла су све топлии, а сѣверно одъ насѣ и к' сѣверномъ полу идуѣи све су ладниие землѣ. И кодъ насѣ е у брдима ладниие него у равницама, и зима дуже трае; воздухъ е на брдима ладнии и неможе се толико угреяти. Алѣ и кодъ насѣ су сѣверни предели нашегъ царства и на равниця ладнии него южни. У Ческой, Шлезии Галицији зиме су дуже и оштрие, него у Ломбардији и Млетачкой, у приморю и Далмацији, ерѣ оне землѣ ближе к' сѣверу стое негѣ ове, а сѣверне землѣ зраци сунца много косие ватаю и са маньомъ ихъ снагомъ грею него южне землѣ.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

488

1907

1859.

Овај листъ излази сваке недељѣ еданпутъ. Цена му е на годину 4, на
половину 2 а на четвртъ године 1 фвр. съ поштариномъ.

Брой 23.

18. Юния.

Изясненіе нѣколико пѣсана и молитава изъ Часловца.

(Продужено изъ бр. 22.)

Девешый часъ.

Иже въ деветый часъ насъ ради плотію смертъ
вкѣсикый. Кои у девешый часъ насъ ради тѣломъ смртъ
окусіо вси. — У колико е сатій Спаситель издану?
Како се у св. Еванѣлію назива три сата послеподне?
Зашто кажемъ да е Христосъ зарадъ насъ смртъ оку-
сіо? У коме члену вѣре вѣруемо мы да е Исусъ
страдао и умро? Коя е свакидашня молитава одъ
свете цркве одреѣна за споменъ смрти Христове?
Кадъ се чита девешый часъ у обичне дане, а кадъ уз'
частный постъ?

умертви плоти нашеѣ мѣдроканіе Хрїсте Боже и
спаси насъ. Умртви пути наше — тѣла нашегъ — му-
дрованъ Хрїсте Боже и спаси насъ. Дай о Боже да
наша плоть, наше желъ и намѣре буду твоіой светой
вољи подчинѣне, или дай Боже да ми никадъ непо-
мислимо, нитъ пожелимо штогодъ што нив теби по
вољи.

Молишва на девешомъ часу.

Владико Господи Исусе Хрїсте Боже нашъ. Вла-
дико, Владару, Господару, Господе Исусе Хрїсте Бо-
же нашъ. — Кои членъ вѣре учи насъ да е Исусъ
Христосъ правый Богъ нашъ. Шта значи рѣчь Исусъ,

шта л' рѣчь Христосъ? Зашто се друго лице свете Троице зове Спаситель, а зашто Помазаникъ?

долготерпѣвый ш нашихъ согрѣшеніихъ. Кои си дуго трію наша безаконія. Богъ е дуго трпеливъ. У коіой пѣми сваке неделѣ то исто поємо? Кажи ми кою повѣсть изъ Старогъ Завѣта, што намъ приповѣда, како Богъ дуго трпи (Разговоръ Авраамовъ съ Богомъ о Содомѣ и Содомлянима).

и даже до нынѣшнягѣ часа приведый насъ и кои си до садашнягѣ часа привео насъ. До когъ часа? До деветогъ.

въ онже на животворащемъ дрѣвѣ виса, благоразумномъ разбойникъ иже вз рай пѣтесотворилъ еси вхѣдъ. У кои си часъ ты Спасителю благоразумномъ — паметномъ — разбойнику у рай обеѣао улазакъ. С'кимъ в Исусъ быо распетъ? Сеу л' се обадва разбойника еднако према Христу владала? Шта е рекао онай е' десне стране? Кадъ мы читамо молитву: *Помяни насъ Господи егда придеши во царствіи швоемъ?* То е кратка и наилегша молитва за каянѣ. Кои ми зна молитву овогъ смиреногъ Цариника (Мытара)? *Боже милосшиецъ буди миѣ грѣшному.*"

и смертію смерть разрѣшилъ еси. И смрѣу Твоіомъ Христе смртъ разрушіо еси.

шчисти насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рѣвз твоихъ очисти насъ грѣшне и недостойне рабе — слуге — твое. Зашто кажемо да емо недостойни милости Божіе?

согрѣшихомъ бо и беззаконвахомъ, ерѣ сгрѣшисмо и безаконовахомъ, законъ преступасмо, противъ закона радисмо. Кои су грѣси смртни? Кои су туѣи? Кои су грѣси што вичу на небу? Кои су грѣси противъ Светога Духа?

и нѣсмы достойни возвести ѣчеса наша и возрѣкти на высотѣ небеснѣю. И нисмо достойни узвести

очи наше и погледати на висоту небесну. Знашъ ли изъ светогъ Еванђелія ко се молю Богу а нѣ смео да погледа на небо? Мытаръ е дакле быо смиренъ, а како е радю Фарисей?

Зане ѡставихомъ пѣть правды твоєѧ. Ербо остависмо путъ правде твоє. Кои грѣши, тай оставля путъ правде Божіє, силази е' пута добродѣтеля.

и ходихомъ къ колахъ сердецъ нашихъ, и ходисмо у воляма срдаца нашихъ, живисмо по вољи свога срдаца. Валя л' тако радити? —

но молимъ твою безмѣрнѡю благость, но молимо твою безмѣрну благость. Молимо твою доброту, коіой нема мѣре.

пошледи насъ Господи по множествѣ милости твоєѧ. Поштеди насъ Господи по множеству милости твоєѧ. Милость е Божія велика и безмѣрна. Кои зна онаѧ краcный Псаломъ за камянъ: Помилуй мя Боже!

и спаси насъ имена твоєгѡ ради сватагѡ. И спаси насъ имена твога ради светога.

ѡкъ исчезоша къ сѣтѣ дни наши, еръ исчезоше у суети дни наши, прођоше дани наши у суетнымъ, беспоcленнымъ забавама. Кадъ се мы е' непослицама бавимо, и кадъ се нестарамо за спасеніє свое душе, и за остале потребе свое и своихъ ближнихъ, онда намъ пролазе дани у суети, у залудъ.

Изми насъ изъ рѣки сопротивнагѡ. Изузми, отми, избави насъ изъ руке супротивнога, изъ руке противника твога а нашегъ непріятеля, кои насъ на зло наводи.

ѡ ѡстави намъ грѣхи наша, и остави, опрости намъ грѣхе наше. И умертви плотское наше мѣдроваііє, умртви плотско, чувство мудрованъ наше.

да кешаго ѡложикше челоуѣка къ новаго ѡблещемса, да ветхогъ, старогъ, одложивши, сбацивши свукавши човѣка, у новаго човѣка обучемо се. Старый човѣкъ зове се живленъ по своіой вољи, у грѣху;

а новый човѣкъ есть Христосъ и нѣгова света наука. Мы треба да сбацимо са себе грѣхъ па да по науци христовой живимо.

и тевѣ пожикемъ нашемъ Владыцѣ и благодѣтелю, да мы теби поживимо нашемъ Владики, *Господару*, и благодѣтелю, *доброшвору*. Живити Богу значи живити по Божіой воли. Ко живи по Божіой воли? Кое су Божіе заповѣсти?

и тако твоимъ послѣдѣюще повелѣніемъ въ вѣчный покой достигнемъ, и тако твоима послѣдующи заповѣстима у вѣчный покой достигнутѣмо. Кое су Божіе заповѣсти? Кажу ми две заповѣсти о любви у коима се све Божіе заповѣсти, савъ законъ и сви пророци садрже? Кои ће люди dospѣти у вѣчный покой? А шта ће быти с' оныма, кои неживе онако као што Богъ заповѣда? Како се зову оне четири ствари, што ће се с' еваимъ човѣкомъ збыти? Зашто смо дужни свагда предъ очима имати мисао о четири последня?

идѣже есть всѣхъ веселашихса жилище. Гдѣ е т. е. у вѣчномъ покою е свію веселешихъ се жилиште, живилиште, обиталиште. Добри люди гледатѣ увѣвъ Бога и чинити нѣму по воли у небесномъ царству, а то ће найвећа за ны радость и веселѣ быти. Кои насъ членъ вѣре о томе учи?

Ты во еси коистинѣ истинное веселіе и радость любашихъ та Христе Боже нашъ. Ерь ты еси ваистину истинно (право) веселѣ любешихъ те, — оныхъ кои те любе, — Христе Боже нашъ. Праведанъ човѣкъ найвећа се радуе, кадъ може Спасителю своемъ угодити. Нѣгова наймилиа забава, нѣгова найвећа радость и веселѣ есть испуныванѣ воли Божіе или угаѣанѣ Богу.

и тевѣ славу возсилаемъ со безначальнымъ твоимъ Отцемъ и пресвятымъ и влагимъ и животворщимъ твоимъ Духомъ. И теби Христе сыне Божій славу узшилѣмо, шилѣмо, с' безначальнымъ твоимъ Отцемъ,

и с' прѣсветымъ и благимъ и животворѣимъ твоимъ
Духомъ. На свршетку ове и готово сваке молитве сла-
вимо Бога у Светой Троици. Кажи ми малу или оби-
чну славу светой и живовачелной Троици (Слава От-
цу)? А кои зна велико Славословѣ, што се на ютре-
ню у славу Божію пое? Шта значи: Во имя Отца и

сына? У чіе смо име мы врштени?
нынѣ, сада, приснѣ свагда, и ко вѣки вѣкшкѣ и
у вѣке вѣкова. Аминъ, да буде, тако е.*)

Молишва Свешого Еврема Сириянина.

(Чита се после свакога часа съ метаніемъ.)

Господи и Владико живота моего, Господе и Вла-
дико — Господару — живота моего. Ко е Господаръ
нашегъ живота? Смѣмо л' мы дакле сами себи животъ
одузети? Коя зановѣсть Божія забранюе самоубиство.

дѣхъ праздности, т. е. духъ празднине не дай ми.
Не дай да я беспосленъ лень, нерадинъ пребивамъ. Ле-
ньность е грѣхъ смртный, а коя е грѣху томъ проти-
вна добродѣтель? —

дѣхъ унинія, духъ унилости нехатости не дай ми. Унивіе
естъ грѣхъ смрти, зато треба да се одъ нѣга чувамо.

дѣхъ любоначалія, духъ любви к' начелствованю
не дай ми. Не дай Боже да я тежимъ за првенствомъ
међу людма. Кои за првенствомъ несито и само зато
тежи да може многима господарити, тай е гордѣ. А
какавъ е грѣхъ гордость? Знашли добродѣтель про-
тивну гордости? Кои бы ми знао казати ону причту
изъ св. Еванђелия гдѣ е гордельивацъ пониженъ а сми-
рени човѣкъ узвишенъ? Е ли Исусъ Спаситель своима
ученицима предъ смрт дао какавъ примѣръ смирености?

дѣхъ празднословія, духъ праздне — пусте —
бесѣде не дай ми. Дакле ніе само забранѣно неваляло
говорити, него е грѣхота и коешта лудо и неупутно

* Ову и ону са шестогъ часа молитву сачинію е светый Василіе
Великій.

говорити. Богъ в човѣку даръ бесѣде зато дао, да па-
метно и смислено говори.

не даждь ми. Не дай ми Боже да будемъ нера-
динъ, нехатанъ, горделивъ, и да говоримъ напразно.

Духъ же цѣломудрїа, смиреномудрїа терпѣнїа и
любве даруй ми рабъ твоємъ. Же есть свеза и значи
а; дакле; а духъ цѣломудренности или чистоте, сми-
реномудрїа или смервога о себи мненя (мишленя) тр-
пленя, и любви даруй мени слуги твоемъ.

Цѣломудрїе или чистота душевна и тѣлесна зове
се Еванѣлека добродѣтель; зато што се у светомъ
Еванѣлию особито препоручуе. Знашь ли ты по реду
све четири добродѣтели Евангелске? — Какавъ е
грѣхъ нечистота? Кои су све по реду смртни грѣси?
Кажи садъ свакоме смртномъ грѣху противну добро-
дѣтель?

Смиреномудрїе или смѣрно о себи миѣнїе есть ве-
лика добродѣтель, а кои е нѣойзи противанъ грѣхъ?
Чувайте се дѣцо одъ гордости и охолости, ерь е она
изворъ многихъ грѣхова.

Терпѣнїе или Трпленъ есть такође добродѣтель,
кою намъ Иисусъ Христосъ препоручуе. Кадъ мы увре-
де трпелливо подносимо, какво испуњавамо онда дѣло?
Кажи мы по реду дѣла милости духовне? А коя су
дѣла милости тѣлесне.

Ей Господи Царю. Ой Господи Царе мой и Боже!
даждь ми зрѣти моя согрѣшенїа, дай ми зрѣти
моя сагрешеня, дай ми гледати мое грехове. Свакий
човѣкъ треба да свое грѣхе гледа, и да се потруди
дознати у чему е и како е сгрешїо; па да се покае,
исповеди, и поправи. Шта е то покаянїе? Зашто смо
се мы дужни каяти за грѣхе наше? Е ли доста само
исповѣдати грѣхъ предъ Свештеникомъ, па после онетъ
живити грешно као и пре? Коже унодобљава Свето Пи-
смо онога човѣка, кои се кае грѣха, па после онетъ

тако ил' јоштъ горе безобзирце грѣши? Уподобљава га псету, кое се враћа на своју блѣвотину.

и неосуджати брата моего, и дай ми неосуђивати брата моего. Дай Боже, да я неосуђуемъ моего брата. С' којима рѣчма налаже намъ Христосъ Спаситель да неосуђуемо свогъ ближнѣгъ? Зашто видишъ трунѣ у оку брата твога. (Види Изреченія изъ св. Еванѣлїя за писанѣ диктандо) Знашъ ли кою народну пословицу што насъ учи, да треба свое мане гледати, а друге люде не осуђивати? Свакій некъ испредъ свое куће чисти.

ѿкѣ благословенъ еси ко вѣки вѣкѣвъ аминь.*)

Ерѣ си ты Боже благословенъ у вѣкове вѣкова. Аминь.

Кукавица.

(Лекція изъ нар. исторіе.)

Између сви птица кое се облето кодъ насъ находе, кукавица е една одъ найзнаменитїи.

Наша пословица вели: по песни се тица познае. Ово е кодъ кукавице најочевидниї случай. Нѣна е песма нешто сасвимъ особито, нити е весела, нити има каквогъ извїяня, и опетъ е люди радо чую, ерѣ пролеће предказуе. Кадъ пева, онда крила отобили, а репъ дигне и разшири као ђуракъ, пакъ гушу наше и тако нѣну песму пева, где при првомъ гласу главу што већма може доле спушта, а при другомъ гласу, што већма може у висъ диже. Чинисе, као да се изъ петини жила упинѣ, да е само далѣ чую. Али чимъ најманѣ осети да е ко вреба, одма прне и одлети, тако е страшљива, и Богъ зна одкудъ изъ далека опетъ песму пусти. Зато е лако кукавицу чути алъ тешко видити, и врло е редакъ човекъ кои е чуо ние, ал' јоштъ далеко ређи, кои е видио.

* Види: Часословъ церковный. Ова прекрасна и науке пуна молитва треба да се чита о свршетку свакога часа съ метанїемъ. Нека и ню дѣца напаметъ науче, и читаю.

Своимъ изгледомъ и пепелявимъ пегастимъ перѣмъ наликъ е кукавица на оногъ тицокрадицу кобца; по трбуу е бела са црнимъ пегамма, има жуте ноге, и прете за пужанѣ удешене, т. е. два стое напредѣ а два натрагъ и ватаю као клѣште; велика е као грлица ил' голубъ, само има репъ и крила јошъ веѣа. Зато, што е на кобца наликъ, мисле многи ловци, да она и ситније птице вата и ждере, ал' то ние истина. Люди, кои су кукавицу добро пазили, увераваю насъ, да она само бубе, муве, коњице и гусенице вата, особито оне длакаве паликоже, кое најрадије и у највеѣу еласть гута, а у великой нужди еде и ягоде и бобе. Она е дакле врло полезна птица, исто као и црвендаѣи, и пинѣице и ласте, кое повазданъ лете и гомилу досадни и шкодљиви буба и мува и другога гада потамане.

Ласте остаю кодъ насъ до пола септембра, кадкадъ и до октобра, а кукавице оду веѣъ у августу. Ласти има илядама у едномъ селу, а кукавица све на по сата раздалеко по еданъ паръ, т. е. една женка и еданъ мужакъ, кои нипошто веда другомъ мужяку у свой атаръ уѣи, и чимъ коегъ певати чуе, одма се разсрди, пакъ за нѣимъ лети, и одъ дрвета до дрвета вѣя, тукуѣи га съ крили и клюномъ, и неоставля га, докъ годъ га изъ свогъ атара невзтера.

Съ почетка априла доѣу кукавице къ нама, и по два пуна месеца по шумама се мотаю певајуѣи, а на правлѣнѣ гнѣзда ни едно непомишля. Дроздови и детлиѣи и све ситније шумске птице веѣъ су све одавно своя гнѣздашца направиле, и веѣъ све на яима леже; а кукавице се чине и невеште, као да имъ нетреба гнѣзда.

И доиста — едѣа човекъ веруе — никадъ кукавице гнѣзда неправѣ; оне одране свое птичиѣе на

неки сасвимъ необични начинъ, како ни една више птица неодранюе.

Кукавица неноси ја сваки данъ, као што друге птице чине, него снесе у 10 дана едно, и ма да е повећа птица опетъ јој е ја тако малено, да се чисто не може веровати, да е њно. Пре негъ што ће ја снети, облеће одъ чбуна до чбуна, пакъ оштримъ окомъ вреба, где ће коегъ црвендаћа, пинџицу, говедарку ил' царића, довребати да на ја лежи. А кадъ е коју одъ ови тичица увребала, онда се овде близу прикрпе, пакъ чека, кадъ ће иста птичица са своји ја слетити, да се напије ил' да коегъ црва увати; и чимъ е то смотрела, увуче се на гњиздо, снесе своје ја у њга и оде. После 10 дана вреба друго гњиздо, и тако сваке неделъ друго.

Мале ове птичице и несневаю, какавъ су зао даръ добиле. Кадъ време изађе, и птичићи се изъ ја, прокљове, онда се и ово кукавче прокљови. И да вамъ е садъ видити муку такове едне мале птичице као што е говедарка ил' царићъ ил' црвендаћъ, кадъ се на едaredъ по петъ ил' шестъ кљунова изъ гњизда подизати стану да ихъ нарани, и међу њима еданъ кљунъ два триредъ већи негъ они остали, коме самомъ више треба него онима осталима свима скупъ. Одма прве дане почини ово кукавче читавъ сиясетъ по гњизду. Докъ други тичићи мирно и сгнјурено ћуте и чекаю да имъ мати што за ело донесе, дере се ово туђинче непрестанце, заузме најболъ место у гњизду за себе, разгура све остале тичиће по гњизду тако да гдеков и напољ изпадне, и штогодъ мати коемъ у кљунъ пружи, овај пастораќъ отме, и кадбадъ сви остали скацаю одъ глади. И то све мађуа ова гледа, и мучи се пакъ рани овогъ као и своје рођене тичиће са истомъ ономъ бригомъ и љубави, безъ икое разлике. Јошъ кадъ е овај пастораќъ толики порастао, да му

В гнѣзздо малено и тесно, и кадъ изъ гнѣззда иѣаше пакъ одъ гране до гране скаче и лети, іошъ и онда се непрестано дере, и маѣуа га и тада одранюе, и тада ихъ е најчудније гледати, она малена нема е шта видити, а онъ одвркао читавъ зинзовъ; кадъ зиве свуби маѣуху прогутао. Најпосле, кадъ е толики одрастао, да летити и самъ се ранити може, овда одлети у шуму къ своимъ осталимъ кукавицама, безъ да своіой одранителѣци благодари, ванъ што ће іоѣ можда опетъ своя яя подметати, да ихъ ова излеже и са истомъ онакомъ тешкомъ мукомъ и бригомъ птичиѣ одранюе.

Нека страна нами потребна растѣнія.

(Една лекція изъ наразне исторіе.)

Окромъ наши растѣнія потребуемо ми іошъ и нека страноземска, која се на лаѣама преко мора доносе и у дуѣанима продаю. Измеѣу ови ствари, што ихъ ма за свакидашню потребу изъ дуѣана купуемо, има ихъ неке, кое се преко више стотина миля къ нами доносе, пакъ овде на крайцаре продаю. Највише е такови ствари одъ растѣнія. Неке су намъ одъ њи постале веѣъ тако нуждне, да готово неможемо безъ њѣ бити, а неке намъ нијеу башъ тако нуждне, али смо се научили на њи и нерадо би ихъ оставили, и ко бѣ ихъ укратити хтео, онъ би читавимъ земляма и велику штету нанео.

1.

У Арапској расте едно дрво, са сѣйнимъ лишѣемъ и белимъ мириснимъ цветомъ, изъ коегъ дугулясте црвене бобе израсте. У свакој боби има по два едно низъ друго слубљѣна зрна, која се изъ узрели доба изваде и осуше и онда су та зрна тамно зелене бое. То дрво Европейци су по источној Индіи на

южноазиатскимъ островима, по западной Инди и южной Америци разсадили, и има већ 200 год. како га у великимъ разсадницама негују. Та зрна купуемо ми у дућанима на фунте и лотове, пакъ ихъ у тавицама на ватри пржимо, после ситно самелѣмо ил' изгучемо и вреломъ водомъ попаримо. То е кафа.

Много милиона люди пию сваки данъ кафу, ал' мало ихъ има, кои знаю ил' питаю, одкуда се кафа донеси, и како е могућно, да се лотъ кафе тако ефтино добие, кадъ сваки лотъ изъ тако дальни земаља довешенъ бити мора.

Да би ми н. п. имали коегъ доброгъ приятеля у Моки у Аранской, где најбоља кафа расте, и кадъ би му писали: „буди тако добаръ и пошљи ми едну фунту кафе најпречимъ путемъ и кое би све земљ морала та фунта кафе прећи? Тай најпречи путъ био би ево овај: одъ Моке, црвенимъ моремъ до Суеца, одатле сувомъ земљомъ преко Каире до Александрије, одатле опетъ средиземнимъ и ядранскимъ моремъ до Трета, кое е највеће аустриско морско пристаниште. Овлашно узето износи тай путъ преко 300 аустриски миља. Кадъ би намъ дакле тай нашъ добри приятель ту фунту кафе поклонио, моро би е у Моки на лађу дати до Суеца, одатле би се морала за камилама до Александрије донети, ту опетъ на лађу узети до Трета и одатле на коли до насъ донети. То све неби могли искати да намъ се забадава носи, него е право, да за тай преносъ транспортъ, платимо. Да узмемо, да би морали за свако 10 миља само 1 крайцару платити, кое е башъ мало, то би насъ поклонъ тай већ у Трету 30 крайцара коштовао, (зашто?); а ми е добијмо овде кодъ насъ у дућану одъ трговаца, кои е ние на поклонъ добио, него е купио и кои мора понешто и добитка имати, опетъ готово за 30 крайцара. То е профитъ коегъ одъ трговине имамо.

У едну трговачку лађу стане по више иляда центи кафе, а многе стотине лађа броче сваке године и непрестано, одъ они пристаништа, где се кафе купуе, и доносе в у Европу. То в едно, што начини сваку центу кафе еѣтиние него кадъ би се свака цента башка доносила. А друго в, што те лађе по бафу идући неиду празне, него понесу читаве терете ствари, коихъ кодъ насъ много има, а тамо мало, као: стакла изъ чешке, тканица изъ моравске, гвожђа изъ Штаерске, клавира изъ Беча и пр. и са тимъ дође насъ кафе опетъ еѣтиние, ербо се лађе исте наплате за терете кое тамо однесу, пакъ еѣтиние онда терете одонудъ донети и дати могу. Ако коштуе еданъ теретъ кафе одъ 1000 центи н. п. 1000 фор. до насъ, то долази одъ 1 центе 1 фор. а одъ 1 **ѡ** 1 новацъ; и ако коштуе 1 цента кафе онде на месту, и изъ прве руке 20 фор. кое едва кошта, еръ в онудъ кафе исто тако много, као што в овде кодъ насъ грашка ил' сочива и пасуля, то дође 1 **ѡ** 20 новаца безъ оногъ 1 новца за транспортъ; и кадъ ово проесапимо, онда ние чудо, да в наши трговци по 30 ил' 40 новаца фунту давати могу и опетъ съ профитомъ.

(Продужити се.)

Еданъ примеръ за нанзустни рачуњ.

Некій почне пушити 18. године а пуши до 68. год., — колико в времена, како пуши?

Попушио одсекомъ за 3 новч. дувана на данъ,? колико в то на месецъ? Колико на 4 8 12 месецій? А колико на 2 5 10 25 50 година?

Окромъ тога попуши јошъ сваке недѣлѣ и свецца по 2 цигаре, свака по два нов. реци 80 пута на год. Колико то чини фор. на 2 5 10 25 50 год.? Додай горе.

Онъ треба сваке год. реци само 4 луле по 4 нов

и 4 камиша, реци само по 3 нов. свакиј, колико т. чини на сви 50 год.? Додај и то горњој суми.

Онъ треба дабогме сваке год. баръ 1 дуванкесеу, некъ е само 11 нов., додај јошъ сваке годъ 11 нов. на оцило, и 11 нов. на кременъ, трудъ или палидрвца, проесани све на 50 год. и сабери све уедно, да видимо, колико му е новаца у димъ отишло? Ако ко больїй дуванъ пуши и држи параднїе луле и камише и гайгане и дуванкесе, нека самъ есапи.

Али пуше и сва три сина тога дуванцие, најстарији пуши 30 год. средњи и најмлађи свакиј по 25 год. и они посебице потроше на год. као и отацъ, проесани и то па додај.

Јошъ е отацъ срећанъ, пакъ е дочекао да и унуче часъ едно, часъ друго, а све финимъ дуваномъ и изъ парадне дуванкесе послужуе. Одъ најстаријегъ сина има јѣ двоицу, а одъ млађа два одъ свакога по едногъ. Прва двоица пуше већъ има 5 год., а друга двоица има 2 и по год., ови не пуше онолико дувана, ал' новаца троше исто онолико на данъ колико и старињини, еръ фини дуванъ пуше, а на серсанъ потроши двоиномъ свакиј, еръ е све парадно; изесани ово све и додај горњој суми.

За сваку лулу треба докъ се изтресе и напуни 1 минутъ времена, узми за млађе по 3 луле на данъ, колико то износи минута за едногъ на годину? а за двоицу за 2 и по год.? а за другу двоицу за 5 год.? Колико то дана износи за сво време пушења ови момака? Одъ старија пуши свакиј по 6 лула на данъ, колико то чини минута на 10 год., кољко дана на 25 год.? а на јошъ 25 год.? и јошъ 50 год.? Изесани садъ све уедно, колико чини дана?

Метви да су за свакиј сатъ могли заслужити само 3 новч., колико би новчића пало у кућу? колико форинти?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Реци, свакій данъ е само еданъ у дућанъ ишао, кой е све што е годъ требало, доносио, и реци да е за свакій ходъ едно на друго само за 2 новч. и за по обуће пропало, колико е то за 50 год.?

Сабери садъ све суме уедно, да видимо колико би новаца остало той кући за века едного човека, да се ние пушио дуванъ?

Юшъ ово израчунай: Свакій е млађий узъ сваку лулу докъ е попушио плюнуо 5 пута, колико то износи на 1. год. рачунаюћи 3 луле на данъ? а на 2 и по год.? и юшъ 2 и по год.? и юшъ 5 год.? и юшъ 5 год.? Реци 50 пута плюнуто износи едну чашу плювачке, колико е свега чаша? колико сатљика? а олбій? а акова?

А старіи плюнуо е узъ сваку лулу само дваредъ, рачунай 6 лула на данъ, колико е на 25 год.? и юшъ 25 год.? и юшъ 30 год.? Колико е то чаша? сатљика? олбій? акова? Колико е дакле свега одъ свію дуванція изъ те куће акова плювачке бачено, коя ние никако за бацанъ?

Ако ти се чини да е тай рачунъ претеранъ, метни га у поле, метни четвртъ само, да видишъ колико е новаца пропало той кући.

Пусто острво.

Върногъ свогъ роба намисли нѣкій богатъ и добродѣтеланъ човѣкъ усрећити; онъ му поклони слободу, даде натоварити едну лађу са различитомъ скупоцѣномъ робомъ, и рекне му: „Иди, одплови са овомъ лађомъ у стране землѣ, продай тамо ову робу, и сва хасна, кою имао будешъ нека е твоя.“ — Овай се крене на путъ, но по краткомъ времену подигне се бура, натѣра лађу на нѣку стѣну и разби е. Све скупоцѣности потону у море, и сви нѣгова сопутници подаве се; самъ онъ, са великомъ мукомъ

и многимъ неволяма, едва се довати брега нѣкогъ острова. Гладанъ, нагъ и сваке помоћи лишень упути се онъ, оплакиваюћи свою судбу, дубль у средину земль. Нѣко време тако путуюћи угледи онъ издалека нѣкій градъ, когъ жители са великимъ ускликомъ идяху му на срѣтеніе. „Слава нашемъ цару;“ викаху ови, посаде га на прекрасна кола и унесу у градъ; уведу у царскій дворъ, огрну пурпурнымъ огртачемъ, украсе га царскомъ круномъ и посаде на свой престоль. Благородници и великаши земль приступаху му са особитымъ почитаніемъ, падаху предъ ногама нѣговымъ, и завѣтоваху му у име цѣлогъ народа вѣрность и покорность.

Съ почетка в новый царъ све ове саяности само за нѣкій лѣпъ санъ сматрао; но постоянно траянъ ереће нѣгове не даде му доцвѣ двоумити, да су чудна ова приключенія заиста истинита. — „Я незнамъ,“ говораше онъ у себя „шта в чудноватый народъ овай обчарати могло, да они нагогъ и убогогъ странца, себи за цара изберу! — Нити они знаю, тко самъ, нити пытаю, одъ куда самъ я, и посадише ме на свой престоль! Какви су то особити обичаи, какви ли закони у овой земль?“ — Тако в онъ о томе размишляо, и пунъ любопитства, дознати узроке и поводе таквихъ догађая, заключи онъ едногъ одъ своихъ министра, когъ в за честногъ и побожногъ човѣка држао, о томе питати. — „Министре!“ рече му онъ едному „зашто сте вы мене себи за цара избрали? — Како сте вы могли знати, да самъ я на ваше острово избачень? — И шта ће на послѣдку самномъ быти? —“ „Господару!“ одговори му министеръ „жители овогъ острова измолили су іоштъ пре много стотина година одъ свемогућегъ Бога, да имъ сваке године по едногъ Адамовогъ потомка пошлѣ, кои ће ихъ управляти. Богъ в молитву нихову

услишао, и изведе свемогућствомъ своимъ сваке године истога дана, кадъ си и ти овамо дошао, по едного човѣка на ово острово; жители му, као што си видио весело на сусретъ похите, и прогласе га за свога управителя; аљ нѣгова влада трае само одну годину дана. — Кадъ то време протече и извѣстный данъ опетъ дође, онда га съ нѣговога достоинства сбаце, царске му даре одузму и обуку га у лоше одѣло. Служители га нѣгови однесу — ма и на силу — на брегъ морскій, и ставе га у одну на ту цѣль приуготовљѣну лађу, која га на друго, пусто и неплодно острово однесе. Свакиј, кои е до пре нѣколико дана, моћанъ царъ быо, долази тамо нагъ, и нити има поданика нити пріятеля. Нико се у нѣговој несрећи за нѣга не заузима, и онъ мора, ако нѣ годину свога владаня мудро употребити умъо, у пустомъ и неплодномъ томъ острову жалостанъ и бѣданъ животъ проводити.

(Продужиће се.)

Одъ већине гг. пренумеранта јошъ нисмо попримали заоставше дугове. Гдѣкој су намъ само просто повратили послѣдне броеве Школскога Листа, не споменувши ни рѣчице о своме дугу.

Ово являюћи, понављамо нашъ пређашњи позивъ и молимо, да сва гг. предбројници својој обвезаности што пре задоста учине. Кои нису у станю платити, нека намъ се броеве одъ дотичне четврти на трагъ пошлю, да можемо съ њима баръ оне наше пренумеранте намирити, кои уредно плаћаю. Бр. 1. 2. 5. 8. одъ текуће године немамо више, а съ осталима послужићемо радо све предбројнике, кои нека изволе у отвореномъ писму назначити намъ оне броеве, кои имъ нису послани. За точну експедицију у будуће већ смо се постарали. Уредништво Срб. Дневника.

Издаванъ и штампа д-ра Дан. Медаковића у Н. Саду.